

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาวรรณคดีควบคู่ไปกับการศึกษาสังคมเกิดขึ้นจากความคิดที่ว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อความคิดมนุษย์ นักวิจารณ์วรรณคดีที่ยิ่งใหญ่หลายท่านเช่น ฮิปโปลิต แตน (Hippolyte Taine) ฌอง- ปอล ซาร์ตร์ (Jean-Paul Sartre) หรือ จอร์จ ลูคัส (Georg Lukacs) มีความเห็นว่าวรรณคดีเป็นเครื่องแสดงออกของสังคม¹ การศึกษาสภาพสังคมอันเป็นภูมิหลังทางวรรณคดี จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสารในวรรณคดีมากขึ้น กล่าวคือ ผู้อ่านจะเห็นทั้งความคิดเห็น ความเคลื่อนไหว และ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เห็นปฏิสัมพันธ์ที่นักประพันธ์มีต่อสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ ว่าเขามีความสนใจ และกำหนดบทบาทของตนในการรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร และท้ายที่สุด การศึกษาสภาพสังคมที่ปรากฏในวรรณคดี จะเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้อ่านเห็น อัจฉริยภาพในเชิงสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ว่า เขาสามารถแสดงลักษณะและความหมายที่แท้จริงของสังคมที่เขาเห็นออกมาในงานประพันธ์ได้อย่างมีวรรณศิลป์หรือไม่ เพียงใด

แนวคิดในการศึกษาวรรณคดีควบคู่ไปกับการศึกษาสังคม มีประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษารื่องสั้นของไทย เรื่องสั้นจำนวนไม่น้อยเป็นเรื่องที่ผูกพันอยู่กับสภาพสังคม ความเคลื่อนไหวของสังคมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมของผู้ประพันธ์โดยตรง การเข้าถึงเรื่องสั้นเหล่านี้ จึงต้องอาศัยการศึกษาสภาพสังคมเฉพาะถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมร่วมด้วย อาทิเช่น สภาพสังคมชนบทอีสานในงานของ ลาว คำหอม สภาพสังคมชนบทภาคเหนือในงานของ มาลา คำจันทร์ หรือ สภาพสังคมชนบทภาคใต้ในงานของ ไพฑูริย์ ัญญา และ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ในบรรดาเรื่องสั้นที่ผู้ประพันธ์แสดงความคิดเห็นโต้ตอบกับสภาพสังคมเฉพาะถิ่น ผู้วิจัยสนใจเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมเมือง การนำเสนอภาพของเมืองในวรรณกรรมเรื่องสั้นอย่างจริงจังนับแต่อดีต จนถึงปัจจุบันมีลักษณะเด่นประการหนึ่งคือ เมืองมีภาพลักษณ์ในเชิงลบแทบทั้งสิ้น เรื่องสั้น

---

¹ เจตนา นาควัชระ, และ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, วรรณไวทยาการ (กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514) หน้า 14.

ที่ถ่ายทอดประสบการณ์ในเมืองมักกล่าวถึงประสบการณ์ที่ขมขื่น ทุกข์ทรมาน หรือเป็น ประสบการณ์ในด้านร้าย โดยมีสถานที่ กลุ่มบุคคล สถาบัน หรือระบบกฎเกณฑ์ที่เป็นสิ่ง แสดงแทนความเป็นเมืองคอยทำร้ายผู้ที่มาใช้ชีวิตในเมืองในลักษณะต่าง ๆ ดังเช่น รวม เรื่องสั้นชุด “ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย” ที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ รวบรวม เรื่องสั้นตามแนวเรื่องสำคัญที่แสดงภาพของเมืองในช่วงปี 2507-2518 ภาพของเมืองที่ ปรากฏในช่วงนั้นเป็นภาพที่สุชาติระบุว่า “ เป็นภาพของสังคมสมัยใหม่ แต่มีลักษณะเป็น สังคม “ คนกินคน” ที่ทำให้คนเป็น “ โรคประจำศตวรรษ” คือคนกลายเป็นส่วนเกิน ไม่ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีลักษณะเป็นขบถต่อสังคม หรือไม่ก็เป็นขบถต่อตัวเอง” ² ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับเมืองที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ บรรยายความร้ายกาจของเมือง ที่ทำร้ายคนตั้งแต่เรื่องการโดยสารรถเมล์ (เรื่อง “รถเมล์” ของชัชรินทร์ ไชยวัฒน์ ³) ไปจนถึงการที่คนฆ่ากันอย่างเปิดเผยและรุนแรงโดยการใช้อาวุธร้ายแรง (เรื่อง “คืนหนึ่ง” ของอารมณ์ พงศ์พจน์ ⁴) หรือการฆ่ากันในรูปแบบที่แนบเนียน และเลือดเย็นโดยใช้ อำนาจเป็นเครื่องมือ (เรื่อง “อาชญากรรมเพื่อชีวิต” ของ บุญส่ง ชเลธร ⁵) ก่อนหน้านี้ มีเรื่องสั้นที่กล่าวถึงเมืองบ้างแต่ก็เป็นไปอย่างกระจัดกระจาย เมื่อสุชาติรวบรวมเรื่องสั้น ที่มีบรรยากาศเกี่ยวกับสังคมเมือง จึงนับเป็นการประมวลภาพของเมืองที่ปรากฏใน วรรณกรรมในระดับหนึ่งซึ่งทำให้เห็นภาพรวมว่า เมืองมีภาพลักษณ์ในเชิงลบ

ภาพลักษณ์ความเป็นผู้ร้ายของเมืองที่ปรากฏออกมาในลักษณะเป็นสายธาร ทางวรรณกรรมมีลักษณะเฉพาะต่างกันไปในแต่ละยุค เรื่องสั้นในช่วงพ.ศ. 2506 - 2516 ภาพของเมืองที่เป็นผู้ร้ายอยู่ในรูปของสังคมทุนนิยมอันแข็งกระด้างที่สร้างความ รู้สึกแปลกแยก สับสน และบีบบังคับให้คนมีชีวิตอย่างซ้ำซาก และว่างเปล่าในแต่ละวัน

² สุชาติ สวัสดิ์ศรี, (บรรณาธิการ), “ บทกล่าวนำความเป็นมาและกลุ่ม ความคิดของเรื่องสั้นไทยสมัยใหม่,” ใน ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2518), หน้า 46.

³ ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์, “รถเมล์,” ใน ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ, หน้า 333-339.

⁴ อารมณ์ พงศ์พจน์, “คืนหนึ่ง,” ใน ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ, หน้า 182-191.

⁵ บุญส่ง ชเลธร, “อาชญากรรมเพื่อชีวิต,” ใน ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ, หน้า 193-198.

ปัญหาบางประการได้รับความสนใจจากกลุ่มนักเขียนเป็นพิเศษ เช่น ปัญหาการใช้อำนาจเผด็จการของทหาร ปัญหาสงครามเวียดนาม ปัญหาการวิพากษ์วิจารณ์ระบบการศึกษา แต่การนำเสนอภาพของสังคมเมืองยังมีลักษณะเป็นภาพกว้าง ๆ และการวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองยังไม่ชัดเจนนัก ช่วงพ.ศ. 2517-2523 ผู้ร้ายในภาคของสังคมเมืองก็คือ นายทุนผู้เห็นแก่ตัวและเอารัดเอาเปรียบลูกน้องซึ่งเป็นกรรมกร และผู้ใช้แรงงานทุกวิถีทาง ภาพของผู้ถูกกระทำในสังคมเมืองคือกลุ่มคนยากจนและคนด้อยโอกาสจะได้รับการนำเสนออย่างละเอียดทุกแง่มุมในเรื่องสั้นยุคนี้ จนกระทั่ง พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ภาพลักษณ์เมืองที่เป็นผู้ร้ายในรูปของสังคมนิยมกลับมาปรากฏอีกครั้ง แต่จะมีลักษณะที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น จนบางขณะก็อยู่ในรูปของอุดมการณ์ที่มีผลต่อจิตสำนึกของคน ภาพเมืองที่ปรากฏต่างกันในแต่ละช่วงนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในสังคมและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวงวรรณกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างงานของนักเขียน ผู้สนใจวรรณกรรมไม่อาจละเลยความสำคัญของกลุ่มพลังนักศึกษาที่แสดงการเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งทางการกระทำโดยตรงและการแสดงความคิดผ่านทางบทความและเรื่องสั้นในช่วงปี พ.ศ. 2507-2516 ไม่อาจปฏิเสธอิทธิพลของกระแสความคิดทางการเมืองและสังคมในแนวสังคมนิยม และกระแสความคิดในวงวรรณกรรมแนวศิลปะเพื่อชีวิตที่ปรากฏในเรื่องสั้นช่วงปี พ.ศ. 2517-2523 และไม่อาจปฏิเสธว่าในช่วงหลังปี พ.ศ. 2524 กระแสความคิดที่ดูแคลนการเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตในแนว “สูตรสำเร็จ” เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้นักเขียนพยายามฉีกแนวการนำเสนอปัญหาสังคมของตน ให้ไกลจากแนวความคิดแบบสังคมนิยมที่เกี่ยวข้องกับคำว่า นายทุน กรรมกร การขูดรีด หรือความอยุติธรรมในสังคมให้มากที่สุด ดังนี้ เป็นต้น

ในเรื่องสั้นร่วมสมัยยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2534-2536) ภาพลักษณ์สังคมเมืองยังคงลักษณะความเป็นผู้ร้ายอยู่เช่นเดิม ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาการอพยพของชาวชนบทมาสู่เมือง ปัญหาโสเภณี ปัญหาสภาพจิตใจคนในสังคมเมืองใหญ่ เป็นต้น จุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็เพื่อจะประมวลภาพลักษณ์สังคมเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นร่วมสมัยระหว่าง พ.ศ. 2534-2536 พร้อมทั้งวิเคราะห์เหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ที่ปรากฏ

แนวเหตุผลหรือสมมุติฐาน

1. ภาพลักษณ์ของสังคมเมืองเป็นเนื้อเรื่องสำคัญที่ปรากฏในเรื่องสั้นร่วมสมัย

2.ภาพลักษณ์ของสังคมเมืองเป็นทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อสังคมเมืองในด้าน การเจริญเติบโต และความเปลี่ยนแปลงของสังคม และวิถีชีวิตของผู้คนในเมือง

ข้อตกลงเบื้องต้น

เกณฑ์ในการเลือกเรื่องสั้นเพื่อนำมาศึกษาภาพลักษณ์ของสังคมเมืองของ เรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2534-2536 มีดังต่อไปนี้

1.เป็นเรื่องสั้นที่พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกอยู่ในช่วง พ.ศ. 2534 - กลางปี พ.ศ. 2536 และ ไม่ใช่เรื่องแปล

2.เรื่องสั้นที่นำมาศึกษาจะต้องแสดงสภาพสังคมเมือง วิถีชีวิตของคนในเมือง ทัศนคติหรือโลกทัศน์ของตัวละครในระดับแก่นเรื่องอย่างชัดเจน

คำอธิบายศัพท์เฉพาะ

เมือง หมายถึง พื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมของประชากรจำนวนหนึ่ง ที่มีความ แตกต่างกันมากทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและอาชีพ ต่างๆ โดยมากประชากรมีอาชีพนอกเกษตรกรรม มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านใน การผลิตสินค้าและบริการ สำหรับประชากรเมืองและบริเวณใกล้เคียง

เมือง ในที่นี้หมายถึง กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ และมี ลักษณะเป็นมหานคร กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางการบริหารและปกครอง ศูนย์กลาง อุตสาหกรรมการค้าและบริการ ศูนย์กลางการเงินและธนาคาร ศูนย์กลางการคมนาคม และการติดต่อสื่อสาร เป็นศูนย์กลางการศึกษาและวัฒนธรรม และเป็นศูนย์รวมความ เจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกัน ความเป็นมหานครของ กรุงเทพมหานครได้ก่อให้เกิดปัญหามากมาย เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาน้ำและอากาศ เป็นพิษ นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ปัญหาอาชญากรรมร้ายแรง ปัญหาช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยสูง ปัญหาอันเกิดจากการไหลบ่าของวัฒนธรรม ตะวันตกเข้ามายังสังคมไทย และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย

ภาพลักษณ์สังคมเมือง ในที่นี้หมายถึง

1. ภาพเกี่ยวกับสังคมเมืองทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏ ในความคิดของตัวละครไม่ว่าจะในเชิงบวกหรือลบ ไม่จำกัดว่าตัวละครต้องเป็นคนที่อาศัย

ในสังคมเมืองเท่านั้น อาจเป็นภาพที่เกี่ยวกับสังคมเมืองตามความคิดของตัวละครซึ่งเป็น
 คนชนบทก็ได้ และตัวละครที่อาศัยอยู่ในสังคมจะครอบคลุมทั้งผู้ที่มีถิ่นฐานอยู่ในเมือง
 อย่างถาวร และย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในเมืองเป็นการชั่วคราว เช่น มาศึกษาหาความรู้ มาขาย
 แรงงาน หรือมาทำงาน

2. ภาพสะท้อนของสังคมเมืองกรุงเทพฯ และสังคมอื่น ๆ ที่ยึดกรุงเทพฯ
 เป็นแม่แบบตามทัศนะของนักเขียนที่มีต่อสังคมเมืองในด้านต่าง ๆ เช่น การเจริญเติบโต
 ของสังคม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วิถีชีวิต ทัศนคติที่มีต่อสังคมเมือง ภาพสะท้อน
 ดังกล่าวไม่ใช่ความจริงหรือสังคมที่แท้จริงทั้งหมด แต่เป็นภาพสะท้อนความเป็นไปส่วน
 หนึ่งของสังคมตามความคิดและจินตนาการของนักเขียน

เรื่องสั้นร่วมสมัย หมายถึง เรื่องสั้นที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นแนวคิด ค่านิยม
 ทางด้านปรัชญาชีวิต และสังคมร่วมสมัยกับนักศึกษา ซึ่งเป็นมโนทัศน์ร่วมกับคนส่วนมากใน
 สังคม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร และเสนอผลงาน
 แบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยดำเนินการตามขั้นดังนี้

1. ศึกษาเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกในช่วง พ.ศ. 2534- พ.ศ. 2536
2. ศึกษาเรื่องสั้นช่วงก่อน พ.ศ. 2534
3. ศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมเมือง และวิถีชีวิตผู้คนในเมืองที่ปรากฏใน
 เรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2534-2536 จากเรื่องที่กำหนดไว้
4. ศึกษาทัศนะของนักเขียนที่มีต่อสังคมเมืองในเรื่องสั้นที่กำหนด
5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
6. เสนอรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม อภิปรายผลการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

จากเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้ว เรื่องสั้นที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์มี 104 เรื่อง จาก
 หนังสือรวมเรื่องสั้นจำนวน 36 เล่มดังนี้

เรื่อง	ผู้แต่ง	หนังสือ
1. ผู้คน	เฉอ	กาเม็ง (2534)
2. นักตกปลา	ขจรฤทธิ์ รักษา	นักตกปลา (2534)
3. ความตายของลุงยิ้ม	"	"
4. แมลงสาบ	"	"
5. รongเท้าหาย	"	"
6. คนตกสมัย	ไพฑูริ์ ภูธา	ไฟหวังกับผั่งฟาก(2534)
7. เพื่อนบ้าน	"	"
8. คนบ้านนอก	"	"
9. ฟุ้งรอยฝุ่น	ยอดดา ฮะเซ็มเซ็ง	ไฟไม่ลามทุ่ง (2534)
10. ละครโรงเก่า	สันติ พงศ์ศิริ	"
11. ชายหนุ่มกับหญิงชรา	ส. เทพรำเพย	"
12. คนสวยหมายเลข 53	ณรงค์ จันทรเรือง	จินตนาการเถื่อน (2534)
13. พรานหลงเนื้อ	"	"
14. เด็กบ้านนอก	พัชรวัลย์ ชูแสงศรี	ลูกปืนที่เหลืออยู่ (2534)
15. คนเถื่อน	ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์	คนเถื่อน (2534)
16. ผู้มาใหม่	"	"
17. ผีเสื้อ	"	"
18. กัลยา(ณี)	อัศศิริ ธรรมโชติ	ทะเลรำลวมโตก (2535)
19. นางฟ้า-ทาสี	"	"
20. พับครึ่ง	"	"
21. ออกไปกับฝูงผีเสื้อ	"	"
22. ผืนแผ่นดินตฤณชาติ	"	"
23. นกขมิ้น	สำเร็จ คำพะอู	ก่อนอรุณจะรุ่ง (2535)
24. ผู้แทน	"	"
25. พุ่มพวง ดวงดี	นเรศ นโรปกรณ์	อบาย मुखแก้มแดง(2535)
26. การสังหารหมู่	ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์	สบสังวาสสมสร (2535)
27. คีนดาวตก	มานพ ถนอมศรี	"
28. อนภิขณา	ฤดี เรืองชัย	นครน้ำเน่า (2535)

29. กว่าจะเขียว	ณรงค์ จันทรเรือง	มีดไม่มีคม (2535)
30. ชู้ของจำ	”	”
31. มีดไม่มีคม	”	”
32. ด้วยเลือดด้วยเนื้อ	”	ด้วยเลือดด้วยเนื้อ(2535)
33. ประตูดียวกัน	ณรงค์ จันทรเรือง	ด้วยเลือดด้วยเนื้อ
34. ลมหายใจแห่งท้องทุ่ง	นิเวศน์ กันไทยราษฎร์	แต่คนดี (2535)
35. ตั้งตะวันไร้แสง	โชติ ศรีสุวรรณ	กระแสน้ำ ทะเลโคลน และท่อนซุง (2535)
36. สุนัขโลกาลัย	จักรภัทร พงศ์ภัทระ	หลักเมือง (2535)
37. กระจกเงา	”	”
38. บนรถเมล์	ผกามาศ ปรีชา	สู้เขาสีแม่ (2535)
39. ทาน	”	”
40. คนชั้นกลาง รถมือสอง หมาขี้เรื้อน	นิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์	สายฝน มดง่ามและ ผู้เดือดร้อน (2535)
41. บ้านของลูกชาย	”	”
42. คนกับหมาและรองเท้า	นิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์	การเดินทางครั้งสุดท้าย (2535)
43. สงครามคนเมือง	”	”
44. บางสิ่งที่แตกร้าว	”	”
45. เขยื่อ	”	”
46. มาณวิกา	สุทธิพงศ์ ธรรมวุฒิ	รากเหง้า (2535)
47. พ่อพระ	”	”
48. ใต้หลังคา	”	”
49. นครบริโภคทัศน์	”	”
50. ทำดาวลมัจจุราช	”	”
51. ผู้เจ็บป่วย	”	”
52. นักฆ่า	”	”
53. ขาซ้ายของแม่	ศิลา โคมฉาย	ครอบครัวกลางถนน (2535)
54. ดอกเลือด	”	”

55. ผู้เข้าใจ	”	”
56. อิศรภาพ	”	”
57. มีดของนาย	”	”
58. มโนกรรม	”	”
59. เสียหามา	”	”
60. เด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดาศ ห่อหนังสือ	ศิลา โคมฉาย	ครอบครัวกลางถนน
61. วันหนึ่งที่ทำเรือ	กมลศักดิ์ ตั้งธรรมนิยม	เซาะเกา(2535)
62. โลกฝันของเปี้ยก	”	”
63. ชั่วโมงที่ 25	ขจรฤทธิ์ รักษา	นักมวยดัง(2536)
64. ของขวัญ	”	”
65. นักขายประกัน	”	”
66. ปฏิกริยา	ตะวัน สันติภาพ	ก้านต่อดอก(2536)
67. วงเวียนเกม	เชน ชมรัช	”
68. ราคาแห่งชะตากรรม	สายคำ ผกาย	รากต่อใบ(2536)
69. เฝ้าไข้	ฮอยล้อ	”
70. สิ่งแลกเปลี่ยน	พลินดา ศิริพงษ์	ใจต่อใจ (2536)
71. รอยจาริก	อิสระ ชูศรี	”
72. ผู้เสียเปรียบ	ยูร กมลเสวีรัตน์	”
73. พี่ชาย	สายคำ ผกาย	ไฟต่อข้อ (2536)
74. กบดัก	ยอดดา ฮะเข็มแข็ง	”
75. บนเส้นทาง	ธราธิป	”
76. ประดู่เงิน-ประดู่ทอง	เนธิชา	หมอกสายไหม(2536)
77. หญ้าพิษ	สังคม สัจจร	แบ่งปัน(2536)
78. เขาคือมืออาชีพ	”	”
79. แบ่งปัน	”	”
80. บ้านของเวลา	แพร จารุ	นอกหน้าต่าง(2536)
81. นอกหน้าต่าง	”	”
82. บ้านญาติและภาวะแวดล้อมจิต	กร ศิริวัฒน์	เมืองดอกไม้(2536)
83. เพลงยามเช้า	ไพวรินทร์ ชาวงาม	”

84. เพลงของเขา	สันติ พงศ์ศิริ	”
85. เมืองดอกไม้	เดือนวาด พิมวนา	”
86. กลางเมืองอุตสาหกรรม	มวนยา พร	”
87. ถนนทุกสายซื้อความหลัง	เสี้ยวจันทร์ แรมไพร	โลกเฉพาะ(2536)
88. วันหนึ่งของชีวิต	”	”
89. ชายผู้บังคับความฝันได้	”	”
90. โทรศัพท์สายปรารถนา	เสี้ยวจันทร์ แรมไพร	โลกเฉพาะ
91. วิถีสัตว์	”	”
92. ชายไปขายดอกไม้	”	”
93. ในร้านเหล้า	”	”
94. คนบ้าได้ตึก	”	”
95. 1+2ในสามเหลี่ยม=4	”	”
96. แมวจร บทละครที่ไม่จบ และชายแขนขาด	”	”
97. โลกเฉพาะ	”	”
98. สถานการณ์แสดง	”	”
99. เทวดา-หมาขี้	ศร็ดาวเรือง	แม่สาธุ(2536)
100. เขาของผม	”	”
101. เป็นไม่ได้ก็ลงมา	ไพโรจน์ บุญประกอบ	จินตนาการไม่มีหมายเลข (2536)
102. วิสัยสงคราม	”	”
103. ฆาตกรรม	”	”
104. หนทาง	”	”

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

งานวิจัยเรื่องสั้นที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมมีอยู่บ้าง เช่น “ วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวสังคมและการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516-2519”⁶ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาแสดงแนวความคิดด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ในลักษณะที่วิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมในช่วงเวลานี้เป็นหลัก เช่น การคัดค้านสงครามเวียดนาม พุดถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ล้มเหลว การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับระบบการศึกษา คัดค้านสถาบันนิยม คัดค้านความเชื่อที่มงาย “ การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน 2501-2525”⁷ เป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าเรื่องสั้นในช่วงปี 2501-2525 จำนวนหนึ่งมีเนื้อหาที่แสดงและสะท้อนสภาพและปัญหาต่าง ๆ ในสังคมชนบทอีสานได้ชัดเจน เช่น ปัญหาความยากจน เนื่องจากความแห้งแล้งของลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ สภาพความเป็นอยู่แร้นแค้นของชาวอีสาน ปัญหาการอพยพเข้าเมือง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่องสั้นอีกประเภทหนึ่ง แม้ไม่ใช่งานวิจัยที่แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของสังคมเมืองโดยตรง เพราะผู้วิจัยเลือกศึกษาลักษณะเด่นที่ปรากฏในเรื่องสั้นในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น “ลักษณะ “ก้าวหน้า” ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510-2516”⁸ “ความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทย (พ.ศ. 2507 - 2519)”⁹ หรือผู้วิจัยเลือก

⁶ไพโรจน์ บุญประกอบ “วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวสังคมและการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526)

⁷กาญจนา ประสงค์เงิน , “ การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน 2501-2525,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต หน่วยศึกษาระดับปริญญาตรีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2525)

⁸ภิญญา กองทอง , “ลักษณะ “ก้าวหน้า” ของเรื่องสั้นไทยในช่วง พ.ศ. 2510-2516 ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528)

⁹เลิศชาย ศิริชัย , “ ความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทย (พ.ศ. 2507 - 2519) ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2530)

ศึกษาลักษณะเฉพาะในผลงานของนักเขียนคนหนึ่งคือ “ การวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ”¹⁰ แต่งานวิจัยเหล่านี้ก็แสดงให้เห็นภาพสังคมเมืองที่เป็นเนื้อหาสำคัญในเรื่องสั้นเหล่านี้ด้วย ดังเช่นงานวิจัยของภิญญา กองทอง พูดยถึงลักษณะก้าวหน้าที่ทางด้านรูปแบบและเนื้อหาของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510-2516 เนื้อหาที่มีลักษณะก้าวหน้านี้องที่แสดงให้เห็นว่า เรื่องสั้นในช่วงนั้นสะท้อนภาพสังคมเมืองหลายประการ คือ ความล้มเหลวของแผนพัฒนาเศรษฐกิจทำให้ชาวชนบทหลั่งไหลเข้ามาเสี่ยงโชคในเมืองหลวง ชีวิตตกยากลำบากของชาวชนบทที่มาขายแรงงานในเมือง สภาพชีวิตของคนในเมืองที่ต้องดิ้นรนแข่งขันกันตลอดเวลา แล้งน้ำใจ และมีชีวิตเหมือนเครื่องจักร การยอมรับวิถีชีวิตแบบอเมริกาและญี่ปุ่นของชนชั้นกลางในเมือง ซึ่งแสดงออกโดยการใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูง และความแปลกแยกในสังคมเมือง ต่อมางานวิจัยของเลิศชาย ศิริชัย ได้พุดถึงความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทยช่วง พ.ศ. 2507- 2519 อย่างละเอียด เนื้อหาหลักของงานวิจัยแสดงให้เห็นสภาพทางจิตใจของมนุษย์ที่แยก-ห่างออกจากความสัมพันธ์กับสังคม กับคนอื่น และกับตัวเองอันเนื่องมาจากการที่ผลผลิตจากกิจกรรมมนุษย์ได้แยกตัวออกจากมนุษย์ งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาเรื่องสั้นภายใต้กรอบความคิด เรื่องความแปลกแยกของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ความแปลกแยกทางเศรษฐกิจ ความแปลกแยกทางการเมือง ความแปลกแยกทางสังคม แต่ภายใต้กรอบความคิดนี้ก็แสดงให้เห็นลักษณะบางประการของสังคมเมืองบ้างเช่นกัน เป็นต้นว่า ภาพของกรรมกรในเมืองที่ต้องทำงานหนัก เสี่ยงอันตราย และทนต่อความเหน็ดเหนื่อยยากทุกข์ทรมานอย่างไม่มีทางเลือก ภาพของลูกจ้างในสำนักงานที่ต้องทำงานซ้ำซากจำเจตั้งแต่เช้าจรดเย็น ถูกควบคุมจากนายจ้าง และจากชั่วโมงการทำงานอย่างเคร่งเครียด หญิงสาวที่เป็นโสเภณีเพราะถูกหลอกลวง หรือขายตัวเพราะความยากจนบังคับ คนในสังคมเมืองที่อยู่อย่างไม่มีใครสนใจใครเป็นคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน คบหากันที่ผลประโยชน์ ไม่มีความจริงใจให้กัน การตัดสินใจที่คำนึงทางวัตถุ บุษาคเงินเป็นพระเจ้าและอิทธิพลของการโฆษณาที่ทำให้คนบริโภคสินค้านานาชนิดอย่างไม่มีขีดจำกัด

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยเรื่องสั้นที่กล่าวมาจะสะท้อนให้เห็นภาพลักษณะบางประการของสังคมเมืองบ้าง แต่ก็เกินไปในลักษณะของการกล่าวถึงเพื่อแสดงให้เห็น

¹⁰ วาสนา ไชยรัตน์, “การวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534)

ประเด็นหลักที่งานชิ้นนั้นต้องการนำเสนอมากกว่า เช่นต้องการเสนอประเด็น “ความแปลกแยก ” หรือ “ความก้าวหน้า” อันเป็นลักษณะเด่นที่ปรากฏในเรื่องสั้นในช่วงเวลาหนึ่ง ยังไม่มีการศึกษาภาพลักษณ์สังคมเมืองที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของไทยอย่างจริงจัง งานวิจัยเล่มหนึ่งที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับเมืองมากกว่างานวิจัยเล่มอื่น ภาพของสังคมเมืองก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานเท่านั้น งานวิจัยเล่มดังกล่าวคือ “ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย” ของลาวัณย์ สังขพันธ์านนท์¹¹ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในด้านต่างๆที่ปรากฏอยู่ในรวมเรื่องสั้นของนิตยสารโลกหนังสือระหว่างพ.ศ. 2521-2524 โดยเริ่มจากการจัดกลุ่มแนวการสะท้อนภาพสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นทั้งหมดก่อน แล้วจึงศึกษาว่าเรื่องสั้นเหล่านี้เสนอภาพสะท้อนสังคมไทยในแง่ต่างๆอย่างไร ผลการศึกษาปรากฏว่า มีเรื่องสั้นส่วนหนึ่งที่สะท้อนภาพสังคมเมืองในลักษณะต่าง ๆ 5 ด้านด้วยกันคือ สะท้อนด้านเศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา สภาพความเป็นอยู่ต่างๆ ไป และด้านศาสนา ประเพณีความเชื่อ และค่านิยม ด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นปัญหาและสภาพเศรษฐกิจของกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย หรือคนระดับล่างของสังคม เช่น พวกคนจนในสลัม กรรมกร ผู้มีอาชีพขายบริการ พ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ ปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาการหารายได้เพื่อยังชีพ การต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชีวิตของคนระดับล่างในสังคม ความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับกรรมกร การใช้แรงงานเด็ก ด้านการเมืองการปกครอง สะท้อนภาพเกี่ยวกับกลไกการปกครองและอำนาจรัฐในสังคมเมือง ซึ่งเน้นหนักไปทางพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ในทางมิชอบ การคอร์รัปชัน การใช้กฎหมายในทางที่ผิด ข่มขู่ประชาชน ด้านการศึกษา ซึ่งให้เห็นความไม่เสมอภาคทางการศึกษา มีเด็กในวัยเรียนจำนวนมากในสังคมเมืองไม่มีโอกาสได้เรียนเพราะต้องช่วยพ่อแม่หาเลี้ยงชีพ ส่วนใหญ่เป็นเด็กในสลัม ด้านศาสนามีการสะท้อนภาพบุคคลที่อ้างตัวเป็นพระในพุทธศาสนา ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ใส่ตน ด้านสภาพความเป็นอยู่ต่างๆไป ส่วนใหญ่ภาพสะท้อนจะเป็นภาพชีวิตคนในระดับล่างของสังคม สภาพชีวิตความเป็นอยู่ในย่านชุมชนแออัด วิถีชีวิตที่ต้องรีบเร่ง สภาพจิตใจของคนเมืองที่ไร้หัวใจ ขาดคุณธรรม เอาไรต์เอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า จะเห็นว่า การเสนอภาพสะท้อนสังคมเมืองในเรื่องสั้นร่วมสมัยกลุ่มนี้ฉายให้เห็นเฉพาะภาพกลุ่มบุคคลที่มีรายได้น้อย หรือคนระดับล่างในสังคม

¹¹ ลาวัณย์ สังขพันธ์านนท์, “ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529)

เท่านั้น ไม่มีการกล่าวถึงสภาพสังคมเมืองในด้านอื่นและกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ในสังคมเท่าใดนัก ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่าภาพของเมืองที่ถูกนำเสนอในงานเรื่องสั้นร่วมสมัยกลุ่มที่เลือกมาศึกษานั้นเป็นเพียงภาพด้านเดียวของคนกลุ่มเดียวในสังคมเมือง

งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องของเมืองที่ปรากฏในงานวรรณกรรมโดยเฉพาะ เป็นการศึกษาวรรณกรรมต่างประเทศของหน่วยวรรณคดีเปรียบเทียบคือ งานวิจัยของก่องเพชร ดินกุล เรื่อง “เมืองในงานเขียนของชาร์ลส์ ดิคเกนส์ และธีโอเตอร์ ไตรเซอร์”¹² เป็นการศึกษาที่ให้ภาพชัดเจนทั้งภาพของเมืองที่ปรากฏในงานวรรณกรรมและการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมโดยเริ่มจากการตั้งข้อสังเกตว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของเมือง เศรษฐกิจ สภาพสังคมและค่านิยม และการเปลี่ยนแปลงนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างงานของนักเขียน โดยนักเขียนมักจะเสนอภาพที่เกี่ยวกับเมืองและสังคมเมืองในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงในงานวรรณกรรมของตน จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ความเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองระหว่างประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาในช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรมมีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน เมื่อนำงานวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองประเทศ คือ นวนิยายของชาร์ลส์ ดิคเกนส์ นักเขียนชาวอังกฤษ และนวนิยายของธีโอเตอร์ ไตรเซอร์ นักเขียนชาวอเมริกัน มาศึกษาเปรียบเทียบในประเด็นของเมืองแล้ว จะเห็นภาพเมืองในงานของนักเขียนต่างประเทศและต่างยุคสมัยกันนั้นมีลักษณะร่วมบางประการที่น่าสนใจ และมีความแตกต่างอันแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศด้วย ภาพของเมืองที่ปรากฏนี้สอดคล้องกับความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในแต่ละประเทศนั่นเอง

งานวิจัยชิ้นนี้เริ่มจากการศึกษาสภาพสังคมหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา และสภาพทางวรรณกรรมที่ได้รับผลกระทบหลังจากปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อน หลังจากนั้นเป็นการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเมือง สังคมเมือง และแนวคิดและทัศนคติที่นักเขียนมีต่อเมืองในงานเขียนของดิคเกนส์ และไตรเซอร์ ตามลำดับ ภาพของเมืองที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มีทั้งส่วนที่เป็นทัศนียภาพ รูปแบบสังคมเมือง วิถีชีวิตผู้คนในเมือง รวมทั้งทัศนคติของนักเขียนที่มีต่อลักษณะเมือง วิถีชีวิตของ

¹² ก่องเพชร ดินกุล , “เมืองในงานเขียนของชาร์ลส์ ดิคเกนส์ และธีโอเตอร์ ไตรเซอร์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต หน่วยศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2532)

คนเมือง พฤติกรรมของคนเมือง ทักษะติดต่อชนชั้น ต่อสังคมเมืองและต่อเมือง เช่น ทักษะคติของดิกเกนส์ที่มีต่อเมืองในทุกด้านที่กล่าวมาเป็นไปในด้านลบมากกว่าใครเซอร์ที่มักจะมองเมืองอย่างเป็นทางการและมีความหวังที่ดีกว่า ดิกเกนส์ไม่ชอบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง เพราะเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องธุรกิจมากกว่าเรื่องของจิตใจ ค่านิยมบูชาเงินทำให้คนเห็นแก่ตัว สังคมเมืองที่มีความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นเป็นเรื่องผิดปกติในความคิดของดิกเกนส์ เมืองเป็นเสมือนสัตว์ประหลาดที่น่ากลัวน่ารังเกียจและอยากหนีให้ไกลห่าง ทักษะเช่นนี้ต่างจากใครเซอร์ซึ่งเชื่อมั่นในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกา ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของดาร์วิน และเชื่อมั่นในพลังของมนุษย์ ทำให้ใครเซอร์มองความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบข้างด้วยเหตุและผล ใครเซอร์มองการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของผู้คนในเมืองว่าเป็นเรื่องปกติวิสัยที่ทุกคนย่อมรักและปกป้องตนเอง ใครเซอร์จึงมองเมืองแบบยอมรับในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและมีทักษะติดด้านบวกต่อเมืองมากกว่าดิกเกนส์

แม้งานวิจัยชิ้นนี้จะป็นงานที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและให้ภาพเมืองที่ปรากฏในงานวรรณกรรมที่ชัดเจน แต่ก็ป็นงานวิจัยวรรณกรรมต่างประเทศ สภาพสังคมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมก็ป็นสิ่งต่างยุคต่างสมัยต่างวัฒนธรรมกับสภาพสังคมไทย ตลอดจนงานวรรณกรรมที่นำมาศึกษาก็ป็นนวนิยายซึ่งมีความยาวกว่าเรื่องสั้น แต่ถึงกระนั้นก็เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจในการนำแนวคิดเดียวกันนี้มาศึกษาภาพของเมืองในวรรณกรรมไทยดูบ้าง ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดศึกษาภาพของเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาภาพลักษณะสังคมเมืองในเรื่องสั้นร่วมสมัยของไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ทำให้เข้าใจสภาพสังคมเมืองและการนำเสนอภาพลักษณะสังคมเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัยระหว่าง พ.ศ. 2534-2536 อันจะทำให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม และเข้าใจทัศนะของนักเขียนได้อย่างชัดเจน